

ДО
Г-Н ТОМИСЛАВ ДОНЧЕВ –
ЗАМЕСТНИК МИНИСТЪР -
ПРЕДСЕДАТЕЛ И
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА НАЦИОНАЛНИЯ
СЪВЕТ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ

Относно: Проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за хората с увреждания, публикуван за обществено обсъждане на 29.09.2020 г. – т. 1 от Дневния ред на неprisъствено заседание на Националния съвет за хората с увреждания

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ДОНЧЕВ,

Във връзка с проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за хората с увреждания /ЗХУ/, публикуван за обществено обсъждане, бих искала да обърна внимание на следното:

В проекта се констатира три основни въпроса, които следва да бъдат дискутирани и решени, при съобразяване с правата и интересите на гражданите. Единият е във връзка с обхвата на оценката на потребностите, другият – по отношение на срока на заповедта за отпускане на месечната финансова подкрепа, а третият – за неразрешения проблем с несправедливото групиране на правоимащите граждани по сега действащата разпоредба на чл. 70, т. 3-5.

I. Обхватът на оценката на потребностите

Следва да отбележа, че още при обсъждането на проекта на Закона за хората с увреждания през 2018 г. от институцията на омбудсмана беше акцентирано неведнъж, че за да бъде отговорено на установените правозащитни стандарти в Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, подкрепата на хората с увреждания следва да бъде определяна и отпускана съобразно потребностите им, определяни в индивидуалната оценка.

Съгласно проекта от оценката на потребностите отпадат месечната финансова подкрепа, финансовата подкрепа за балнеолечение и/или рехабилитационни услуги и финансовата подкрепа за наем на общинско жилище.

Във връзка с изложеното е необходимо да се отбележи следното:

От една страна е безспорно, че оценката на потребностите в действащата редакция на Закона за хората с увреждания няма значение при определянето на правоимащите и размера на месечната финансова подкрепа от държавата. Средствата се отпускат при наличие на експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК, с вид и степен на увреждане/трайно намалена работоспособност 50 и над 50 на сто, като за някои от групите, определящи за размера на подкрепата са видът на отпуснатата пенсия.

Оказа се на практика, че независимо от изискванията на КПХУ за въвеждане на индивидуален подход, оценката от органите на медицинската експертиза остана ключово и понякога единствено условие за определянето и упражняването от хората с увреждания

на техните права, като по този начин оценката по ЗХУ не може напълно да изпълнява своето предназначение.

Към момента процедурата за извършване на оценката се явява тежка административна процедура, която затруднява хората с увреждания, техните семейства и социалните работници. За това допринася и условието за ново оценяване на всички потребности при подадено заявление за отпускане на конкретна финансова подкрепа.

От друга страна обаче, чрез оценката на потребностите се цели установяване на действителните нужди на конкретния човек, неговите функционални затруднения и необходимостта от подкрепа. Чрез оценката се събира информация за човека с увреждания, която е важна за определяне на допустимите възможности за подкрепа, включително и определени с други закони, и насочване на човека към тях.

Следва да се отбележи, че извън медицинската експертиза, цялостна оценка на потребностите на човека с увреждания и неговите дефицити, както и заключения за възможностите за подкрепа, се извършва единствено по Закона за хората с увреждания. На основа на констатациите в заключенията и издадените направления и заповеди, има възможност за получаване на пряка подкрепа от държавата по ЗХУ, Закона за личната помощ и Закона за социалните услуги. Оценката по ЗХУ се явява първото, базисно ниво в системата, от което се получава информация за човека с увреждания и потребностите му и което може и следва да се използва от другите ангажирани с отделни права на хората с увреждания институции и организации.

Ограничаването на оценката само до целевите помощи за покупка на лично моторно превозно средство, финансовата подкрепа за приспособяване на жилище, ползването на социални услуги и лична помощ означава, че само малка част от хората с увреждания ще преминават през първото ниво на оценяване и ще бъдат насочвани към други форми на подкрепа, а другите – ще бъдат принуждавани сами да се справят и да търсят възможностите.

Отпадането на оценката означава още съществено отклоняване от поетия път за привеждане на законодателството в съответствие с принципите на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания и осигуряване на подкрепата на хората с увреждания, съобразно потребностите, определени в индивидуалната им оценка. Изменението ще доведе и до противоречие с целите на Закона за хората с увреждания и особено с чл. 3 от нормативния акт, в който е ясно регламентирано, че ЗХУ гарантира правата на хората с увреждания по начин, който осигурява зачитане на човешкото им достойнство и равното им третиране в личния, обществен и политическия живот, като се прилагат индивидуален подход и индивидуална оценка на потребностите.

Във връзка с изложеното и в качеството си на омбудсман смятам, че са правилни усилията за облекчаване на административната тежест за хората с увреждания, но не чрез ограничаване на обхвата и функцията на оценката на потребностите. Добре е чрез усилен диалог между всички заинтересовани страни, в т.ч. с представителите на хората с увреждания и техните организации, да се потърсят механизми за подобряване на оценката по начин, който да позволява обективно установяване на потребностите на гражданите и отпускането на необходимата подкрепа, съобразно индивидуалните нужди.

Необходимо е да се ограничи тежестта на медицинската експертиза при отпускането на различните видове помощи. Медицинската експертиза е важна за определянето на здравословното състояние на гражданите, но по отношение установяване на потребностите и функционалните затруднения в резултат на увреждането, следва да

има друга оценка. Друга оценка, чрез която е възможно да бъдат определени както видът, така и степента на подкрепа на съответния гражданин.

II. Срока на заповедта за отпускане на месечната финансова подкрепа

Към омбудсмана на Република България постъпват значителен брой жалби във връзка с действията на дирекциите „Социално подпомагане“ в страната при изтичане на срока на индивидуалната оценка на потребностите по Закона за хората с увреждания.

Гражданите се оплакват, че социалните служби не информират гражданите за изтичащия срок на действие на издадените им оценки на потребностите и за спиране изплащането на полагащата им се месечна финансова подкрепа.

От социалните служби оставят правоимащите сами да си следят за сроковете, като това създава значителни затруднения за гражданите с увреждания, голяма част от които подават заявления-декларациите едва след като полагащата им се месечна финансова подкрепа от държавата е спряна.

От постъпващите жалби се оказва, че най-засегнати са хората с тежки увреждания в напреднала възраст, с пожизнени експертни решения, които поради влошеното си здравословно състояние често пропускат сами да проследяват сроковете за подаване на необходимите документи.

Във връзка с проблема са изпратени препоръки до ръководителите на отговорните институции, но без резултат.

С предложения проект в Закона за хората с увреждания не се предлага решение на въпроса, като чрез предложението за създаване на новата разпоредба на чл. 78а проблемът дори се задълбочава.

В чл. 78а е предвидено заповедта за отпускане на месечната финансова подкрепа по чл. 70 да се издава за срока, посочен в експертното решение за определяне процента на трайно намалената работоспособност или вида и степента на увреждане, като при пожизнено експертно решение, срокът на заповедта е 5 години от датата на издаването ѝ.

Следва да се подчертае, че при положение че се приеме предложението месечната финансова подкрепа да се отпуска единствено въз основа на експертно решение, без извършване на оценка на потребностите, е неприемливо при пожизнено експертно решение да се ограничава заповедта само до 5 години. В случая няма логика да се поставя изискване за подаване на нови документи и за преминаване на административна процедура от хора, много от които трудно подвижни и със сериозни заболявания, при положение че медицинският документ, който определя правото е на практика пожизнен. Дори да е налице промяна на обстоятелствата при ново преосвидетелстване на правоимащия, то органите на медицинската експертиза имат задължението да изпращат информация на заинтересованите органи, включително на социалните служби и в тези случаи месечната подкрепа следва да бъде изменена или прекратена.

Становището ми е, че месечната финансова подкрепа при пожизнено експертно решение следва да се отпуска и изплаща така, както се отпускат и изплащат пенсиите по Кодекса за социално осигуряване при пожизнени експертни решения.

III. Неразрешения проблем с несправедливото групиране на правоимащите граждани по сега действащата разпоредба на чл. 70, т. 3-5 от Закон за хората с увреждания

Използвам случая отново да обърна внимание на проблемите с разпределението на правоимащите граждани с увреждания в разпоредбата на чл. 70, т. 3-5 от Закона за хората с увреждания.

Омбудсманът на Република България и Съветът за наблюдение, който по силата на Закона за хората с увреждания следва да осъществява функциите по насърчаване, защита и наблюдение на прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания, още през 2019 г. изпратиха становища до ръководителите на отговорните институции. Въпросът беше включен и в Годишните доклади на омбудсмана и на Съвета за наблюдение пред Народното събрание.

Накратко ще припомня основните констатации на омбудсмана и на Съвета и групите засегнати граждани:

- Хората с увреждания с над 90 на сто степен на увреждане с определена чужда помощ, които получават пенсия за военна инвалидност са пропуснати при изричното изброяване в чл. 70, т. 5.

- Хората с увреждания, които са били със социалната пенсия за инвалидност, но поради смърт на родител/родители получават вместо това наследствена пенсия, са пропуснати при изричното изброяване в чл. 70, т. 4 и 5. Кодексът за социално осигуряване не дава възможност за отказване от по-благоприятната пенсия и връщане към старата пенсия. Поради тази причина хората с увреждания попадат в общата група на хората с увреждания и получават финансова подкрепа в по-нисък размер (чл. 70, т. 3).

- В чл. 70, т. 3 от Закона за хората с увреждания не са отчетени различните нужди на хората с увреждания с право на чужда помощ, които получават пенсия за осигурителен стаж и възраст. Тези хора са поставени в една група с хората с увреждания с определени 90 и над 90 на сто степен на увреждане, но без чужда помощ.

- Засегнати са хората с увреждания с определени от 71 до 90 на сто степен на увреждане, които са получавали едновременно месечни добавки за социална интеграция по отменения Закон за интеграция на хората с увреждания /ЗИХУ/ и социални пенсии за инвалидност, изплащани съгласно § 22т от преходните и заключителните разпоредби на Кодекса за социално осигуряване. Определената месечна финансова подкрепа в размер от 15 на сто от линията на бедността не довежда до увеличение на отпусканата им до 31 декември 2018 г. подкрепа. Законът за хората с увреждания не гарантира и по-благоприятния режим за отпусканата подкрепа и след изтичането на срока на издадените по ЗИХУ оценки.

Изразявам увереност, че представените въпроси ще бъдат обсъдени и взети предвид при създаване на окончателния вариант на проекта на Закона за изменение и допълнение на Закона за хората с увреждания.

С уважение,

**ДОЦ. Д-Р ДИАНА КОВАЧЕВА
ОМБУДСМАН НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**